

KÜLÜGYI MŰHELY – GYORSELEMZÉS SOROZAT

YARO PATRICE

ALKALMAS-E AZ ELŐVÁLASZTÁSI RENDSZER A MEGFELELŐ
ELNÖKJELÖLT KIVÁLASZTÁSÁRA?

2023. ÉV 1. SZÁM

KÜLÜGYI MŰHELY – GYORSELEMZÉS SOROZAT

A Külügyi Műhely Alapítvány
elektronikus (online) megjelenésű időszaki kiadványa

FŐSZERKESZTŐ:

Dr. Kiss Lilla Nóra – dr. Wágner Tamás Zoltán

SZAKMAI LEKTOR:

Dr. Magyarics Tamás – Dr. Stumpf István

KIADVÁNYVEZETŐ:

Dr. Sziebig Orsolya Johanna

SZERKESZTŐSÉG TAGJAI:

Kontra Réka, Dr. Szabó Balázs, Dr. Tárnok Balázs, Mersz Mónika, Dr. Téglásiné Dr. Kovács Júlia

TUDOMÁNYOS TANÁCSADÓ TESTÜLET:

Dr. Beretka Katinka, Dr. habil. Domonkos Endre Ferenc, Dr. Erdős Éva,
dr. Fehér Zoltán, Dr. Lévainé Dr. Fazekas Judit, Lőrinczné Dr. habil. Bencze Edit,
Dr. Márkus László, Dr. Mohay Ágoston Csanád, Dr. Sulyok Márton,
Dr. Szabados Tamás, Dr. Szabó Zsuzsanna Katalin, Dr. Szilágyi István, Dr. Török Bernát

KIADÓ:

Külügyi Műhely Alapítvány
1164 Budapest, Levedi u. 2. E épület 3/a.
Tel.: +3630 517 3318

Honlap: www.kulugyimuhelyalapitvany.hu

E-mail: kmszerkesztoseg@gmail.com

A kiadványt az Országos Széchényi Könyvtár
Elektronikus Periodika Archívum és Adatbázis archiválja.

© Yaro Patrice, 2023.

© Külügyi Műhely Alapítvány, 2023.

ISSN 2630-8088

Crossref DOI azonosító 10.54599/KMGYS

[DOI: 10.54599/KMGYS.2023.1](https://doi.org/10.54599/KMGYS.2023.1)

ALKALMAS-E AZ ELŐVÁLASZTÁSI RENDSZER A MEGFELELŐ ELNÖKJELÖLT KIVÁLASZTÁSÁRA?

CAN PARTIES FIND THE RIGHT NOMINEES THROUGH PRESIDENTIAL PRIMARIES?

YARO PATRICE¹

Absztrakt: Az USA-ban működő előválasztási rendszer az elmúlt években egyre több kritikát kapott. Donald Trump 2016-os elnökké választása felerősítette a kétségeket, hogy széles választói rétegek bevonásával a pártok képesek-e kompetens politikusokat jelölni. A jelenleg ismert előválasztási rendszer előtt - mint ahogy más országokban, az USA-ban bennfentesek döntötték el kit indítsanak a pártok az elnökválasztáson. Az 1970-es évekre a két párt demokratizálta a jelöltállítási rendszerét. Ez a tanulmány azt mutatja be, hogy az előválasztási rendszer lényegében nem változtatta meg, hogy a pártok milyen háttérű és képességű politikusokat jelölnek elnöknek. Továbbá kitér arra, hogy a párt bennfentesek formális szerepe ugyan jelentősen csökkent, de továbbra is képesek befolyásolni az előválasztási folyamatot.

Kulcsszavak: előválasztási rendszer, pártelit, demokratizálódás, elnökjelölt, láthatatlan előválasztás

Abstract: The presidential primary system in the United States has received a lot of criticism in recent years. Donald Trump's victory in 2016 raised doubt whether parties are able to nominate competent, experienced politicians with the involvement of millions of voters. Before the current primary system party insiders selected their presidential nominees, like in most countries today. By the 1970s both parties had democratized the primary process. This paper finds that the primary system has not changed the basic traits of presidential nominees. Moreover, it discusses that even though party insiders have lost their formal control over the nomination process, they still have substantial influence on the primaries.

Keywords: presidential primary, party insiders, democratization, presidential nominee, invisible primary

¹ Független politikai elemző, időszakos megbízással kutatói asszisztens (Texas A&M University) email cím: p.yaro@aol.com.

BEVEZETÉS

Minden liberális demokráciában az egyik legfontosabb politikai esemény a választás. Az USA-ban azonban kiemelkedő jelentősége van a 4 évente megrendezett elnökválasztásnak, és a 2 évente megrendezett kongresszusi, tagállami, és helyi választásoknak, hiszen ezeken nemcsak arról döntenek a szavazók, hogy melyik párt gyakorolja a hatalmat, hanem az általános választásokat megelőzően úgynevezett előválasztásokon, a szavazópolgárok döntenek arról, hogy a pártok kiket jelöljenek különböző pozíciókra, és ezáltal milyen politikai irányvonalat kövessenek. A 20. század elején megjelent, majd az évszázad második felében megszilárdult előválasztási rendszer miatt olyan politikai folyamatok indultak el, amelyek megváltoztatták a kampányokat, a pártok működését, és a jelöltállítást. Donald Trump elnökké választása óta egyre több vélemény szerint az előválasztási rendszer ebben a formában hibás, a populizmus és a politikai polarizáció megerősödését hozta el. Többen megkérdőjelezzik, hogy hatékony és működőképes intézmény-e az előválasztás.² Ebben a tanulmányban bebizonyítom, hogy az előválasztási rendszer alapjaiban nem változtatta meg az elnökjelöltek minőségét, csak a megválasztásuknak módját. Először bemutatom az előválasztási rendszer legfőbb jellemzőit, majd az utóbbi 50 év elnökjelöltjeit összehasonlítva korábbi jelöltekkel, bemutatom, hogy lényeges változás nem történt a kompetenciák és politikai előélet terén. Ezután, arra is kitérek, hogy a demokratizált előválasztási rendszer ellenére a párt bennfenteseinek még mindig hatása van a jelölési folyamatra. A tanulmány végén részletezem az előválasztási rendszert ért legújabb kritikákat és az erre adott válaszokat.

I. MI AZ ELŐVÁLASZTÁS?

Az USA-ban a legtöbb választott politikai hivatalra előválasztás útján választják ki jelöltjeiket a pártok.³ Először fontos meghatározni, hogy pontosan mi az előválasztás. Mint a neve is sugallja, az előválasztás a választást megelőző politikai folyamat, amivel a pártok kiválasztják azokat a személyeket, akiket indítani kívánnak a választáson. Tehát az egyik legfontosabb tény az előválasztásról, hogy nem az alkotmány vagy a választási törvény alapján meghatározott politikai intézmény, hanem tulajdonképpen egy párt által megszervezett eljárás a jelöltállításra. Ennek az intézménynek a lényege, hogy a pártok nem a hagyományos módon választanak jelöltet, amikor is a párttagok, illetve a pártvezetők döntenek el, hogy egy választáson a párt kit indítson, hanem egy szélesebb választói réteg bevonásával döntenek erről a kérdésről.⁴ Itt nagyon fontos megjegyezni, hogy az USA-ban a többi országtól eltérő módon működik a párttagság. A hagyományos értelemben vett párttagság egy szorosabb ideológiai, kulturális és szervezeti elköteleződést jelent; a pártba belépés általában bizalmi és meghívásos alapon történik, a párttag tagdíjat fizet, és bizonyos pártmunkában elvárt a részvétele. Az USA-ban azonban ettől eltérő módon, lényegében nincs klasszikus értelemben vett párttagság, hanem párt támogatók vannak. Ez a gyakorlatban annyit jelent, hogy egy választópolgár saját maga dönti el, hogy melyik párt

² Views of the primaries, press coverage of candidates, attitudes about government and the country. Pew Research Center.

³ Hirano, Snyder 2012, 2. o.

⁴ Wilson, Dilulio 2011, 233. o.

támogatója kíván lenni – illetve, ha egyik párté sem akkor marad független, amikor regisztráltatja magát a választói névjegyzékbe. Az USA-ban az előválasztás is regisztrációhoz kötött, de államonként és pártonként változik, hogy pontosan kik vehetnek részt benne. A nyitott előválasztáson, a szavazó attól függetlenül vehet részt a szavazáson, hogy melyik párt regisztrált támogatója. A zárt előválasztáson az adott párt megköveteli a regisztrált támogatást. Létezik egy harmadik típus a félig-zárt előválasztás, amikor egy adott párt regisztrált támogatója csak a saját pártja előválasztásán vehet részt, viszont a függetlenként regisztrált választópolgárok maguk dönthetnek arról, hogy demokrata vagy republikánus előválasztáson akarnak szavazni. Az előválasztásnak a fő célja több ember bevonása a jelöltek kiválasztásába tehát a pártok belső működésének a demokratizálása. Az USA-ban jelenleg, néhány kivételtől eltekintve (alaszakai rangsorolós módszer, louisianai dzsungel előválasztás stb.) a pártok az előválasztáson győzni tudó politikust indítják a választáson. Az előválasztási rendszer, azonban nem az amerikai demokrácia kezdetétől működik, hanem egy hosszú folyamat útján érte el jelenlegi formáját.⁵ A következő fejezetben bemutatom ennek a rendszernek az evolúcióját.

II. AZ ELŐVÁLASZTÁSOK TÖRTÉNETE

Mint korábban említettem, az USA-ban az önkormányzatoktól a Fehér Házig a legtöbb választott politikai tisztségre előválasztásokon választanak jelölteket a pártok. Ebben a dolgotatban azonban csak az elnökjelölésre koncentrálok.

Az amerikai demokrácia első évszázadában nem voltak előválasztások. Az első évtizedekben a Kongresszus tagjai választották ki a pártok elnökjelöltjeit. Ennek fő célja volt, hogy a bennfentes politikusok megakadályozzák a párton belüli törésvonalak megerősödését szélsőséges jelöltek elkerülésével.⁶ Az elnökjelölési folyamat első nagy változása a Demokrata Párt alapítójához köthető. Andrew Jackson elnök, aki az 1824-es elnökválasztáson még alulmaradt, négy évvel később úgy lett elnökjelölt, hogy őt új pártja állami és országos konvenciókon választotta ki. A konvenció lényegében egy pártkongresszus, ahol a helyi pártszervezetek küldöttei döntenek a jelöltek személyéről és a pártpolitikai irányvonaláról. Az 1860-as választáskor, a Republikánus Párt vált az amerikai kétpártrendszer második pillérére, és ők is a demokraták elnökjelölési módszerét adaptálták. A századfordulóig mindkét párt konvenciókon választotta ki az elnökjelöltjeit. Az újabb változást az úgynevezett Progresszív Korszak (1890-1920) hozta el, amikor több demokratikus politikai reform történt.⁷ Két fontosabb változás a választási rendszert érintette. Az egyik a 17. Alkotmány kiegészítés volt, amely közvetlen választást vezetett be a szövetségi szenátusi választásokra. A másik az előválasztások megjelenése, ugyanis a korabeli progresszívek szerint a pártelnököknek és bennfenteseknek túlságosan nagy hatalma volt a jelöltállításban. A 10-es évektől fogva egyre több állam vezetett be előválasztást (az állam esetében itt ténylegesen az állami pártszervezetről van szó), és 1916-ban már a 48-ból 25 állam tartott elnöki előválasztást.⁸ Érdekes módon ez viszont nem jelentette azt, hogy a pártok az előválasztást megnyerő személyeket jelölték volna elnöknek.

⁵ Rackaway, Romance, 2022.

⁶ Gardbaum, Pildes, 2018. 647-708. o.

⁷ Frank, Magyarics, 2018. 221-222. o.

⁸ Progressive Era Reforms and the Birth of the Primaries, 1890-1960. Northeastern University.

Az 1970-es évek kezdetéig az elnökjelöltek továbbra is a konvención választották meg, és mivel a szabályok nem kötötték meg a küldöttek kezét, nem volt muszáj nekik arra a jelöltre szavazni, aki az előválasztáson diadalmaskodott. A 20. század nagy részében tehát, az előválasztások csak egy lehetőségként szolgáltak a jelölteknek arra, hogy népszerűséget szerezzenek és megmutassák a pártvezetőknek, hogy mennyire rátermettek, (a közvélemény szépségversenyeknek */beauty pageant/* nevezi az ilyen előválasztásokat⁹) illetve a pártvezetőknek, hogy meggyőződjenek arról, ki lehet a legalkalmasabb a választáson a másik párt legyőzésére. Az 1968-as év az amerikai előválasztási rendszer szempontjából is mérvadó volt. Az év tavaszán politikai indítékú merényletek borzolták a kedélyeket. Áprilisban meggyilkolták Martin Luther King polgárjogi vezetőt, júniusban pedig Robert Kennedy szenátor merénylet áldozata lett a kaliforniai és dél-dakotai demokrata előválasztási győzelmi ünnepségen. A legtöbb küldöttet végül Eugene McCarthy nyerte, mégis Hubert Humphrey – a hivatalban levő alelnök, aki nem is indult az előválasztáson, szerezte meg a párt elnökjelöltségét a botrányosra sikerült chicagói Országos Demokrata Konvención (*DNC – Democratic National Convention*). Humphrey az őszi választáson alulmaradt Richard Nixon-nal szemben, a következő évben pedig a Demokrata Párt Országos Bizottsága (*DNC – Democratic National Committee*) felülvizsgálta és módosította az előválasztás folyamatát, pontosabban a továbbiakban rákényszerítette a küldötteket, hogy arra a jelöltre szavazzanak a konvención, aki a küldő államban az előválasztást megnyerte. Az 1972-es elnökválasztást számítjuk a modern előválasztási rendszer kezdetének.¹⁰ Nem sokkal később a republikánusok is ezt a módszert bevezették,¹¹ tehát mindkét párt demokratizálta a jelöltállítási folyamatot. Azóta a pártok országos bizottsága csak apróbb módosításokat hajtott végre, de alapjában véve 50 éve amerikaiak milliói választják ki a két párt jelöltjeit.

III. KRITIKÁK AZ ELŐVÁLASZTÁSSAL SZEMBEN

Az új jelöltállítási folyamatnak már a 70-es évektől voltak kritikusai. Az 1972-es választás volt az első, amikor a Demokrata Párt vezetésének teljesen meg volt kötve a keze, mert az előválasztás során legtöbb küldöttet elnyerő jelöltet kellett elnökjelölté választani az országos konvención. Ez a jelölt 1972-ben George McGovern szenátor volt, aki az elnökválasztáson hatalmas vereséget szenvedett a második ciklusára pályázó Richard Nixontól. Négy évvel később Jimmy Carter korábbi georgiai kormányzó nyerte a demokrata előválasztást és az elnökválasztáson Ford elnököt is legyőzte. Carter azonban sikertelen, gyenge elnöknek bizonyult. 1980-ban Ted Kennedy demokrata szenátor elindult az újrázni próbáló Carter ellen. Ugyan az elnök viszonylag simán legyőzte párton belüli kihívóját az előválasztásokon, az Országos Demokrata Konvención komoly viták voltak a küldötti rendszerről, és Carter az őszi választáson hatalmas vereséget szenvedett Ronald Reagantól. Ezek után többen feltették a kérdést a Demokrata Párton belül, hogy ez az új rendszer valóban működő képes-e. Végül kisebb módosításokat hozott a párt, és megjelentek superküldöttek (*superdelegates/pledged delegates*). A superküldöttek befolyásos politikusok a párton belül – szenátorok, képviselők, kormányzók, pártvezetők, akik az előválasztásokon

⁹ Busch, 2019. 26.o.

¹⁰ Kamarck, 2009. 14.o.

¹¹ Busch, 2019. 10. o.

kijelölt küldöttekkel szavaznak a konvención az elnökjelölt személyére. A Republikánus Párt bevezetett egy hasonló lehetőséget a pártvezetők számára, hogy szavazati joguk legyen az elnökjelölésben. Azonban a mai napig egy alkalommal nem fordult elő egyik pártban sem, hogy a párt befolyásos emberei szembe mentek volna a népakarattal, és bármilyen módon megakadályozták volna, hogy az előválasztást megnyerő politikus elnökjelölté váljon. Fontos megjegyezni, hogy erre nem is nagyon volt lehetőségük, mert a szuperküldöttek általában nagyjából az összes küldött 15%-át teszik ki, tehát nincs lehetőségük olyan politikusokból elnökjelöltet csinálni, akik nem indultak és szerepeltek jól az előválasztáson.¹² Megkérdőjelezhetetlen tény, hogy a párt bennfentesek formális szerepe csökkent a jelöltállításban, de egy későbbi fejezetben részletezem, hogy miért van még mindig befolyása a pártelitnek a jelöltállításra.

IV. ELNÖKJELÖLTEK 1972 ELŐTT ÉS UTÁN

Mint korábban említettem a jelenlegi elnökjelölési rendszer a hetvenes évek óta működik. Az előválasztási rendszernek az ellenzői szerint a párt bennfentesek befolyásának csökkenése a jelöltállításban azt eredményezi, hogy populista, szélsőséges, vagy éppen kormányzati tapasztalat nélküli politikusok képviselik a pártjukat az elnökválasztáson.¹³ Ha megnézzük a két párt elnökjelöltjeinek hátterét, teljesen más képet kapunk. A Demokrata Párt 11 előválasztást tartott¹⁴ 1972 óta. Ebből egyszer a hivatalban lévő elnök nyerte az előválasztást; Carter (1980). Háromszor korábbi vagy hivatalban levő alelnököt jelöltek elnöknek; Mondale (1984), Gore (2000), Biden (2020). Három alkalommal hivatalban lévő kormányzót; Carter (1976), Dukakis (1988), Clinton (1992). Három alkalommal hivatalban lévő szenátort; McGovern (1972), Kerry (2004), Obama (2008). Egyszer volt külügyminisztert; H. Clinton (2016). A republikánusoknál 8 előválasztás zajlott le 1976 óta. Ebből egyszer a hivatalban lévő elnök nyerte meg az előválasztást; Ford (1976). Egyszer a hivatalban levő alelnököt jelölte elnöknek a párt; id. Bush (1988). Háromszor korábbi vagy hivatalban lévő kormányzót; Reagan (1980), ifj. Bush (2000), Romney (2012). Kétszer hivatalban lévő szenátort; Dole (1996), McCain (2008). Egyszer a semmilyen politikai vagy közszolgálati tapasztalattal nem rendelkező Donald Trump-ot (2016). Tehát minden elnökjelölt legalább egy 4-éves cikluson át vezetett egy államot kormányzóként, vagy legalább egy 6 éves szenátori ciklust kitöltött. Az 1996-os republikánus elnökjelölt Bob Dole ráadásul a szenátus vezetője volt (*Senate majority leader*). Előválasztást nyerő elnök, alelnök vagy külügyminiszter politikai tapasztalata pedig önmagáért beszél. Az egyik kivétel Barack Obama, aki az első szenátori ciklusának felénél nyerte meg a demokrata előválasztást. A másik Donald Trump, akinek csak az üzleti életben és a *showbusiness*-ben volt tapasztalata. Ezen lista alapján kijelenthető, hogy többségében a nagypolitikában is kipróbált, tapasztalt emberek nyerik az előválasztásokat, akiknek papíron megfelelő tudásuk és tapasztalatuk van az elnöki feladatok ellátásához. Obama és Trump előválasztási győzelme sem tekinthető trendfordulónak, ugyanis 2020-ban azt a Joe Biden-t választották meg a demokraták

¹² Wilson, Dilulio 2011. 205-206. o.

¹³ Lee, 2020. 373-374. o.

¹⁴ Előválasztást formálisan akkor is tartanak a pártok amikor a hivatalban levő elnök indul újra, azonban ekkor általában nincs számottevő kihívója ez elnöknek a párton belül, így ezek nincsenek beleszámolva. A két kivétel 1976 a republikánusoknál, és 1980 a demokratáknál.

elnökjelöltnek, aki 1973 és 2009 között szenátorként, majd ezt követően 8 évig alelnökként szolgált.

Ha ezeket a jelölteket összehasonlítjuk két másik korszak jelöltjeivel, hasonlóságot találunk a háttérüket illetően. 1952 és 1968 között ugyan már számos állam tartott előválasztást, de az elnökjelöltről a döntést a konvención hozták meg. Ezen az 5 elnökválasztáson a republikánusok egyszer a hivatalban lévő elnököt; Eisenhower (1956), kétszer korábbi/hivatalban lévő alelnököt; Nixon (1960, 1968) egyszer szenátort; Goldwater (1964) és egyszer 5-csillagos tábornokot; Eisenhower (1952) jelöltek elnöknek. A demokraták egyszer a hivatalban lévő elnököt; Johnson (1964), egyszer a hivatalban lévő alelnököt; Humphrey (1968), kétszer kormányzót; Stevenson (1952, 1956) egyszer szenátort; Kennedy (1960) jelöltek elnöknek.

1892 és 1908 között még egyáltalán nem rendeztek előválasztásokat, az elnökjelölt kizárólag a konvención megszületett megállapodás alapján került ki. Ebben az időszakban a demokraták egyszer korábbi elnököt; Cleveland (1892), háromszor kongresszusi képviselőt; Bryan (1896, 1900, 1908) és egyszer egy New York állami vezető bírót; Parker (1904) választottak elnökjelöltnek. A republikánusok háromszor hivatalban lévő elnököt; Harrison (1892), McKinley (1900), T. Rooseveltt (1904) egyszer kormányzót; McKinley (1896) és egyszer korábbi hadügyminisztert; Taft (1908) jelöltek elnöknek. Ez az összehasonlítás az elnökjelölést illetően három különböző korszakból, azt mutatja, hogy nincs lényeges különbség a jelöltek háttere között.

A másik kritika, hogy az előválasztási rendszer bevezetése óta egyre inkább populista vagy szélsőséges nézeteket valló politikusok lesznek a pártok elnökjelöltjei, csak részben igaz.¹⁵ Ronald Reagan 1980-ban valóban ultrakonzervatív jelöltként szerezte meg a Republikánus Párt jelölését az elnöki pozícióra, éppen későbbi alelnökét, a párt mérsékelt szárnyához tartozó, pártvezetői és nemzetbiztonsági háttérrel rendelkező George Bush-t legyőzve az előválasztáson.¹⁶ 2016-ban a kívülálló Donald Trump, úgy tudott felülkerekedni vetélytársain a 17 fős mezőnyben, hogy mind a pártelit, mind a média, jelentős része sötét lóként kezelte és próbálta megakadályozni, hogy elnökjelölt legyen. Trump tapasztalt kormányzókat és befolyásos szenátorokat győzött le az előválasztáson, legfőbb kihívója Ted Cruz szenátor volt, aki nála szélsőségesebb programmal indult. Ebből a szempontból nézve a mérsékeltabb jelölt nyerte az előválasztást (ha Trump habitusát nem radikalizmusnak tekintjük). Számos másik példa egyértelműen azt támasztja alá, hogy az előválasztáson a radikálisabb, populistább jelöltek általában nem nyernek.

Az elmúlt 20 év politikai polarizációt és mindkét párt radikális szárnyának felerősödését hozta el.¹⁷ Ennek ellenére több ízben a mérsékeltabb jelöltek megakadályozták a radikálisok sikerét az előválasztáson. 2012-ben a Republikánus Párton

¹⁵ Lee, 2020. 372-374. o.

¹⁶ Graubard, 2004. 502-503. o.

¹⁷ A 2010-es évektől a Demokrata Párt támogatóinak többsége liberálisnak, a republikánusoké konzervatívnak vallja magát. Ezzel szemben 1994-ben a demokratáknak 30%-a volt liberális, és még 2004-ben is csak a republikánusok 31%-a volt konzervatív. Amellett, hogy a két párt jelenleg két nagy ideológiai blokkot képvisel, a politikai álláspontok is eltávolodtak egymástól, és egyre kevesebb átfedés van a két oldal között. 2014-ben a republikánusok 92%-ának az ideológiája az átlag demokratáétól jobbra helyezkedett el, míg a demokraták 94%-ának az átlag republikánusétól balra. Ez a két szám 20 évvel korábban még 64% és 70% volt. Az elmúlt évtizedekben mindkét pártban csökkent a mérsékelt liberális, illetve mérsékelt konzervatív nézeteket vallók száma, viszont az ideológiailag szélen elhelyezkedő szavazók száma megduplázódott (Political Polarization in the American Public Pew Research Center, 2014).

belül meghatározó volt a Tea Party mozgalom.¹⁸ Számtalan kongresszusi előválasztáson nyert Tea Party jelölt, azonban az elnökjelöltséget Mitt Romney korábbi massachusettsi kormányzó nyerte. Romney centrista politikusként könnyedén legyőzte konzervatív ellenfeleit azzal az üzenettel, hogy csak mérsékelt programmal lehet leváltani Obama elnököt. A 2016-os és 2020-as előválasztások erős baloldali populista erősödést hoztak a Demokrata Pártban. Mindkét alkalommal Bernie Sanders szenátor a vátrnál szorosabb versenyben maradt alul Hillary Clinton és Joe Biden-el szemben. A centrizmus és tapasztalat azonban mindkétszer jobban apellált a választók körében, mint a radikalizmus.

V. A „LÁTHATATLAN ELŐVÁLASZTÁS”

Nem szabad elfelejteni azt, hogy a radikális jelöltek visszaszorításában nagy szerepe van a pártelitnek. Ugyan 1972 óta a párt bennfentesei formálisan csak, mint szuperküldöttek tudnak hozzájárulni az elnökjelölt kiválasztásához, de az informális hatalmuk a mai napig jelentős maradt. Az elnökválasztás előtti évben van az úgynevezett láthatatlan előválasztás (*invisible primary*) időszaka. Ezt arra a szűk egy évre értjük, ami alatt a politikusok elkezdnek érdeklődni, hogy elinduljanak a választáson, kampánystábot szerveznek, közvélemény-kutatásokat végeztenek és elkezdik a kampánypénzek gyűjtését (*fundraising*). Ebben az időszakban a párt bennfenteseinek komoly hatása lehet, hogy melyik jelölt milyen pozícióba kerül, amire a tényleges előválasztás elkezdődik. A pártok vezető politikusai adományozókkal (*donor*) találkoznak, a médiában kifejtik véleményüket, hogy kit látnának szívesen az előválasztáson indulni, sőt akár még hivatalos támogatásukat (*endorsement*) is kifejtik egyes jelöltek mögött. Ebben az időszakban már vitákat is szoktak rendezni a pártok, ahol a jelöltek sokmillió TV néző előtt megmutathatják magukat.¹⁹ Ha egy jelölt a láthatatlan előválasztáson nagyon rosszul szerepel; kevés média figyelmet kap, a pártelit negatív fényben tünteti fel vagy finanszírozási nehézségei vannak a kampányának, akkor általában nagyon kevés az esélye, hogy jól szerepeljen az előválasztásokon. Azonban az a jelölt, aki megnyeri a láthatatlan előválasztást, tehát a legmagasabb a támogatottsága a közvélemény-kutatásokban és a legnagyobb kampány költségvetéssel rendelkezik az Iowa-i elnökjelölő gyűlést megelőző hetekben, sem feltétlenül lesz az előválasztás végső nyertese. Ha megnézzük, hogy az elmúlt 50 évben a pártok végső elnökjelöltjei, a láthatatlan előválasztást is megnyerték-e, nem kapunk egyértelmű választ. Valamikor igen, valamikor nem. Tehát azt nem lehet kijelenteni, hogy a pártelit akkora hatalommal rendelkezik, hogy feltétlen előválasztási győzelemhez tudja segíteni a preferált jelöltjét. Sokkal inkább az látszik, hogy meg tudja akadályozni azt, hogy a párt által nagyon elutasított jelölt jól szerepeljen az előválasztáson.²⁰ Erre az egyetlen kivétel Donald Trump 2016-os sikere. Viszont Trump anyagi lehetőségei és média kapcsolatai megkülönböztetik minden korábbi elnökjelölttől.

Amellett, hogy ebben a tanulmányban több bizonyíték mutatja, hogy az előválasztási rendszer nem feltétlenül kedvez a populista és radikális jelölteknek, érdemes megemlíteni,

¹⁸ A Tea Party a bostoni teadélutánról elnevezett mozgalom volt a Republikánus Pártban a 2008-as elnökválasztást követő években. A mozgalom tagjai három meghatározó elvet követtek; konzervatív fiskális politika, szabadpiac és az állam visszaszorítása. A Tea Party emellett erős elitellenes retorikát használt, és jelölteket indított hagyományos republikánus politikusokkal szemben számos előválasztáson (Conolly, 2010).

¹⁹ Cohen, Karol, Noel, Zaller, 2008. 187-190. o.

²⁰ Cohen, Karol, Noel, Zaller 2008. 232-233. o.

hogyan számos olyan demokráciában radikalizálódik a politika és növekszik a populizmus, ahol nem tartanak előválasztásokat, hanem a pártok a klasszikus módon választják ki a jelöltjeiket.²¹

VI. MEGVÁLTOZHAT AZ ELŐVÁLASZTÁS HAGYOMÁNYOS MENETRENDJE?

Az elmúlt években egyre több kritika éri az előválasztást a lebonyolításának menetrendje miatt. Az elnöki előválasztás ugyanis nem ugyanazon a napon zajlik le mindenhol, hanem a pártok által meghatározott sorrendben, államonként. Az első előválasztást mindig Iowa-ban, a másodikat New Hampshire-ben tartják.²² Ezeket követően a további sorrend a pártok saját döntése alapján alakul. Előfordul, hogy a pártok ugyanazon a napon tartják az előválasztást ugyanabban az államban, és az is megszokott, hogy egy napon több államban tartanak előválasztást. Ennek a legékezebb példája az úgynevezett szuperkedd (*Super Tuesday*), amikor akár 15-20 állam tartja egy napon az előválasztást, és ahol a küldöttek egyharmadáról, vagy akár feléről is döntés születhet. Általában a szuperkedd az előválasztási folyamat első harmadában, februárban vagy márciusban kerül megrendezésre. A kritikusok pontosan ezt az évtizedek óta használt előválasztási menetrendet kifogásolják. Az egyik kritikájuk, hogy viszonylag kis lélekszámú államokban veszi kezdetét a folyamat. És mivel a korai eredmények alapvetően meghatározzák az előválasztás dinamikáját, (aki jól szerepel nagyobb médiafigyelmet kap és a kampányfinanszírozása is javul) Iowa és New Hampshire hatalmas befolyással bír. A szuperkedd is megosztó hagyomány,²³ hiszen lényegében, aki ezen a napon a legjobban szerepel, annak a győzelmét már nagyon nehéz megakadályozni. Eddig egyik pártban sem fordult elő, hogy olyan legyen az elnökjelölt, aki nem nyerte meg szuperkeddet.²⁴ Tehát lényegében azok az államok bírnak döntő befolyással a jelöltállításra, amelyek szuperkeddig bezárólag tartják az előválasztást.²⁵ A második kritika, hogy a korai államok, meglehetősen kisvárosi, vidéki jellegűek, tehát ideológiailag konzervatívabbak. Igazi nagyváros, pláne metropolisz ezekben az államokban nem található, tehát ez elmúlt évtizedek város-vidék törésvonalában az előválasztáson, legalábbis az első néhány államban, a vidéki szavazók hangja erősebb. A harmadik kritika is tulajdonképpen demográfiai jellegű. Ahogy erősödött

²¹ Az elmúlt évtizedben több demokratikus államban populista és/vagy radikális politikai erők kerültek hatalomra. Az euro-atlanti blokkban Magyarország, Lengyelország és Törökország is az ún. illiberális demokrácia modell felé sodródott (Polyakova, Taussig and Reinert, 2019. 3-7. o.) míg Olaszországban szélsőjobbaldali pártok nyerték az általános választást 2022-ben. Magyarországon ugyan 2021-ben az egyesült ellenzék tartott előválasztást, a poplista politikai vezető egyik említett országban sem előválasztás útján szerezte meg a jelöltséget, illetve a pártvezetést.

²² Az Iowa-i Demokrata Párt nem előválasztást hanem elnökjelölő gyűléseket (*caucuses*) tart. Iowa-n kívül még néhány állam is ugyanilyen módon választja ki a küldötteket

²³ Az 1980-as évektől rendeznek szuperkeddet a pártok, eredetileg azzal a céllal, hogy a szélsőségesebb jelölteknek kedvező Iowa és New Hampshire után, a mérsékelt, középutas politikusok is versenyben maradjanak (Montonaro, 2020).

²⁴ Egyes történészek szerint a Demokrata Párt már 1984-ben rendezett szuperkeddet, amikor 9 államban tartottak egyszerre előválasztást. Gary Hart szenátor 7 államot nyert, viszont Walter Mondale lett végül az elnökjelölt. Mások szerint az első „igazi” szuperkedd 1988-ban volt, amikor 21 állam választott.

²⁵ Az előválasztást általában egy jelölt dominálja szuperkedd után. Kevés esetben van kiélezett verseny végig. Ilyen kivétel volt 2008, amikor Obama és Clinton szenátorok június elejéig versenyeztek az elnökjelöltséget.

az identitáspolitikáé szerepe, úgy vált központi kérdéssé, főként a Demokrata Pártban, hogy helyes-e, hogy olyan államok határozzák meg az előválasztás dinamikáját, amelyek demográfiai összetétele eltér mind az USA összlakosságának, mind a Demokrata Párt támogatóinak demográfiai összetételétől. Iowa-ban és New Hampshire-ben is az országos átlagnál jóval alacsonyabb a feketék és a latinok aránya, miközben a Demokrata Párt szavazóinak közel fele valamelyik etnikai kisebbséghez tartozik.²⁶

Általában nem lehet végső győztest hirdetni Iowa és New Hampshire után, de többnyire kettőre korlátozódik azon jelöltek száma, akik komoly eséllyel versenyben maradnak az elnökjelöltségért. 1992-ben Iowa-ban Tom Harkin szenátor, New Hampshire-ben Paul Tsongas szenátor diadalmaskodott, végül mégis Bill Clinton nyerte a demokrata előválasztást. 2020-ban pedig mindkét államban Bernie Sanders szenátor nyert, mégis Joe Biden lett végül a demokrata elnökjelölt. Az első két állam tehát valóban fontos, de nem megkerülhetetlen a végső 1976 óta mindössze kétszer fordult elő, hogy az előválasztás végső győztese ne nyerte volna meg. Itt érdemes megemlíteni, hogy 1992-ben Bill Clinton mindössze az ötödik államban, Georgiában nyert először, majd onnantól fogva dominálta az előválasztásokat és lett elnökjelölt. 2020-ban Joe Biden még dobogós helyet is alig szerzett az első három államban, majd magabiztosan nyert Dél-Karolinában, és onnantól kezdve sorozatban nyerte az államokat. Sokak szerint mind Clinton, mind Biden akkor kezdett jól szerepelni, amikor olyan államokba ért az előválasztás, ahol sok fekete szavazó volt. Ez vitathatatlan, de konkrét konzekvenciát ebből nem lehet levonni a fekete szavazók előválasztási magatartását, illetve a demográfia és az előválasztás kapcsolatát illetően. 2007/2008-ban az előválasztás kezdete előtt Hillary Clinton magabiztosan vezetett a közvélemény-kutatásokban a fekete demokrata szavazók körében, megelőzve Barack Obama-t.²⁷ Aztán Obama nyert Iowa-ban, majd Clinton New Hampshire-ben, de valószínűleg azzal, hogy Obama Iowa-ban, egy "fehér" államban, áttörte az üvegfalakat, maga mögé allátotta a fekete szavazók többségét, és Dél-Karolinában már hatalmasat nyert, majd végül szoros versenyben elnyerte a párt elnökjelöltségét. Tehát az is elképzelhető, hogy Obama nem tudta volna legyőzni Hillary Clintont a 2008-ban, ha nem egy "fehér" államban rendezik az első előválasztást. A Demokrata Párt mindenesetre most megváltoztatja az előválasztási menetrendjét, szakítva azzal a hagyománnyal, hogy Iowa az első állam. A legfrissebb hírek szerint 2024-ben Dél-Karolina lesz, ahol a párt először előválasztást tart, így a fekete szavazók befolyása növekedhet a jelöltállítási folyamatban.²⁸ A republikánusok egyelőre nem terveznek ilyen gyökeres változtatást, de az utóbbi előválasztásokon egyre több déli állam - ahova a republikánus fehér szavazók tekintélyes része koncentrálódik,²⁹ próbál előrébb kerülni az előválasztási sorrendben. Az identitáspolitikáé tehát az előválasztásra is hatással van. Egyelőre nem lehet megjósolni, hogy milyen változásokat hoznak ezek a reformok, de biztos, hogy amíg különböző időpontban tartják az

²⁶ A 2020-as népszámlálás adatai szerint az USA lakosságának 62%-a fehér, 12%-a fekete. Ezzel szemben Iowában 85%, New Hampshire-ben 88% a fehér lakosok aránya. A két államban a feketék aránya 4, illetve 2 százalék. A spanyolajkú állampolgárok kategorizálása bonyolultabb, de országosan körülbelül 23% az arányuk, ami jóval magasabb, mint ebben a két államban élő latinok aránya. (Race and Ethnicity in the United States: 2010 Census and 2020 Census). Országosan a Demokrata Párt támogatói között magasabb a kisebbségekhez tartozók aránya, mint a népszámláson mért arányok Iowában és New Hampshire-ben; 19 % fekete, 13 % latino és 8% egyéb kisebbséghez tartozik. A fehérek aránya 59 százalék (Gramlich, 2020).

²⁷ Mark, Kuhn 2007.

²⁸ Glueck, 2022.

²⁹ Heersink, Jenkins 2020.

előválasztásukat az államok, mindig lesznek olyanok, akik elégedetlenek lesznek az adott menetrenddel.

Összességben az látszik, hogy az elmúlt 50 évben az előválasztások felkészült, tapasztalt elnökjelölteket adtak a két párt számára. Emellett a pártelit megőrzött egy informális hatalmat a mai napig, amivel általában befolyásolni tudja előválasztások kimenetelét. Az előválasztást érő kritikus hangok mindig megerősödnek egy elbukott elnökválasztás vagy sikertelen elnökség után. De hasonlóképp a populizmus meg a radikalizmus kérdéséhez, előválasztási rendszert nem működtető demokráciákban is előfordul, hogy a párt által megnevezett államfő vagy kormányfő-jelölt a választást elveszti, vagy ha hatalomra kerül, sikertelenül kormányoz.

VII. KONKLÚZIÓ

Az USA az egyetlen demokrácia, ahol széles körű előválasztási rendszer működik. A pártok elnökjelöltjeit kezdetben a kongresszus tagjai, később a konvenciók, majd a teljes demokratizálódási folyamat végén a 70-es évektől a választópolgárok jelölik ki. Donald Trump hatalomra kerülését követően egyre erősebb kritikák érték az előválasztási rendszert, miszerint túlságosan nagy beleszólást ad a pártelithez nem tartozóknak az elnökjelöltek kiválasztására. Az elmúlt 50 év tapasztalata azonban azt mutatja, hogy az előválasztások győztesei többnyire felkészült, tapasztalt, kormányzóképes politikusok. Továbbá az előválasztásokon általában nem szerepelnek jól a radikális jelöltek. Ennek egyik oka a párt bennfenteseinek mai napig tartó informális hatalma a folyamatra. Az előválasztások nem mindig adnak győztes, sikeres jelöltet a pártok számára, azonban ez a politikában természetes dolog. Egyes kritikus hangok szerint hasznosabb lenne visszatérni az 1970-es évek előtti rendszerre, amikor ugyan rendeztek előválasztásokat, de a végső döntést az elnökjelöltek személyét illetően a párt bennfentesek a konvención hozták meg. Más vélemények szerint a köztársaság első évei a jó példa, amikor a kongresszus tagjai jelöltek elnököt.³⁰ Egy liberális demokráciában rosszul venné ki magát egy ellen demokratizálódási folyamat, tehát a legvalószínűbb forgatókönyv, hogy a pártok kisebb módosításokkal fejlesztik a jelenlegi rendszert. Ilyen jellegű módosítás a folyamatban levő reform a Demokrata Pártban az előválasztás hagyományos menetrendjének megváltoztatására.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- BUSCH, ANDREW (2019): *The Rules and Politics of American Primaries: A State-by-State Guide to Republican and Democratic Primaries and Caucuses*. Santa Barbara. ABC-CLIO
- COHEN, M. – KAROL, D. – NOEL, H. – ZALLER, J. (2008): *The Party Decides: Presidential Nominations Before and After Reform*. Chicago & London: The University of Chicago Press
- CONOLLY, KATIE (2010): *What exactly is the Tea Party?* Washington. D.C. BBC
Letöltés helye: <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-11317202> (Letöltve: 2023.01.12)

³⁰ Shapiro, 2020.

- FRANK, T. – MAGYARICS, T. (2018): Handouts for U.S. History. A study Guide and Workbook. Budapest: Antall József Knowledge Center
- GARDBAUM S. – PILDES, R.H. (2018): “Populism and Institutional Design: Methods of Selecting Candidates for Chief Executive Symposium: A Debatable Role in the Process,” New York University Law Review 93
- GRAMLICH, JOHN (2020): What the 2020 electorate looks like by party, race and ethnicity, age, education and religion. Pew Research Center. 2020. Október 26. Letöltés helye: <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2020/10/26/what-the-2020-electorate-looks-like-by-party-race-and-ethnicity-age-education-and-religion/> (Letöltve: 2023.01.12)
- GRAUBARD, S. – MARCZ, R. (2004): “Az elnökök. Az amerikai elnöki hivatal átalakulása Theodore Rooseveltől George W. Bushig. Pécs: Alexandra Kiadó
- HEERSINK, B. – JENKINS, J. (2020): The Republican Party is white and Southern. How did that happen? The Washington Post, 2020, Február 7. Letöltés helye: <https://www.washingtonpost.com/politics/2020/02/07/republican-party-is-white-southern-how-did-that-happen/> (Letöltve: 2023.01.12)
- HIRANO, S. – SNYDER, JAMES (2012): Primary Elections and the Quality of Elected Officials. Cambridge, MA. Harvard University
- GLUECK, KATIE (2022): Democrats Move a Step Closer to Making South Carolina First Primary. The New York Times. Letöltés helye: <https://www.nytimes.com/2022/12/02/us/politics/democrats-south-carolina-primary-2024.html> (Letöltve: 2023.01.02)
- KAMARCK, ELAINE (2009): “Primary Politics. How presidential candidates have shaped the modern nominating system” Washington D.C.: Brookings Institution Press.
- LEE, FRANCES (2020): Populism and the American Party System: Opportunities and Constraints Perspectives on Politics, Volume 18, Issue 2, June 2020, pp. 370 – 388. DOI: <https://doi.org/10.1017/S1537592719002664>
- MARK, D. – KUHN, D. P. (2007): Clinton tops Obama among African-Americans. Politico. Elérhető: <https://www.politico.com/story/2007/11/clinton-tops-obama-among-african-americans-007065> (Letöltve: 2023.01.02)
- MONTANARO, DOMENICO (2020): Super Tuesday Was Created To Nominate Someone Moderate. It Backfired. National Public Radio. Elections. Elérhető: <https://www.npr.org/2016/02/29/468253626/a-history-of-super-tuesday>(Letöltve: 2023.01.02)
- POLYAKOVA, A. – TAUSSIG, T. – REINERT, T. (2019): The Anatomy of Illiberal States: Assessing and responding to democratic decline in Turkey and Central Europe. Washington D.C. The Brookings Institution
- POLITICAL POLARIZATION IN THE AMERICAN REPUBLIC. Pew Research Center. June 12, 2014, Letöltés helye: <https://www.pewresearch.org/politics/2014/06/12/political-polarization-in-the-american-public/> (Letöltve: 2023.10.12)
- PROGRESSIVE ERA REFORMS AND THE BIRTH OF THE PRIMARIES 1890-1960. Northeastern University, Letöltés helye: <http://conventions.cps.neu.edu/history/the-progressive-era-reforms-and-the-birth-of-the-primaries-1890-1960/> (Letöltve: 2022.11.11)

- RACE AND ETHNICITY IN THE UNITED STATES. 2010 Census and 2020 Census (2021) United States Census Bureau. Letöltés helye:
<https://www.census.gov/library/visualizations/interactive/race-and-ethnicity-in-the-united-state-2010-and-2020-census.html>
- SHAPIRO, IAN (2020): Polarization in U.S. politics starts with weak political parties. YaleNews Interview. New Haven: Yale Jackson School of Global Affairs, Letöltés helye: <https://jackson.yale.edu/news/polarization-in-u-s-politics-starts-with-weak-political-parties/> (Letöltve: 2022.11.10)
- VIEWS OF THE PRIMARIES, PRESS COVERAGE OF CANDIDATES, ATTITUDES ABOUT GOVERNMENT AND THE COUNTRY. Pew Research Center. March 31, 2016, Letöltés helye:
<https://www.pewresearch.org/politics/2016/03/31/1-views-of-the-primaries-press-coverage-of-candidates-attitudes-about-government-and-the-country/#campaign-draws-interest-primaries-engender-skepticism> (Letöltve: 2022.11.09)
- WILSON, J. – DILULIO, J. (2011): American Government. Institutions & Policies. Boston: Cengage Learning